

NOTITIES BETREFFENDE LAURIA CYLINDRACEA

door

Henk K. Mienis

De plaatsing van het genavelde tonnetje: Lauria cylindracea (Da Costa, 1778) op de lijst van in Zuid-Afrika geïntroduceerde landslakken (Van Bruggen, 1991) heeft mij gestimuleerd tot het schrijven van een viertal korte notities betreffende deze West-europese-mediterrane soort.

1. Nogmaals Pupa tabularis Melvill & Ponsonby, 1893.

Pupa tabularis werd door Melvill & Ponsonby (1893: 20, pl.3, fig. 3) beschreven op grond van exemplaren verzameld door R.M. Lightfoot in Kaapstad, Zuid-Afrika. De oorspronkelijke afbeelding is ronduit slecht te noemen, daar van de grote en opvallende pariëtale tand ("parietal tooth large and conspicuous") geen spoor te bekennen valt. Het is dan ook niet zo verwonderlijk, dat Melvill & Ponsonby (1908: 82, pl. 2, fig. 22) in hun revisie van de Zuidafrikaanse "Pupa"-soorten een geheel nieuwe en dit keer veel betere afbeelding geven ("a new figure is very necessary, the conspicuous parietal tooth not having been done justice to"). Ofschoon Connolly (1912) naar deze verbeterde afbeelding verwijst, wordt noch in het latere standaardwerk van Connolly (1939: 400), noch in Van Bruggen (1991) naar de juiste afbeelding verwezen.

In de oorspronkelijke beschrijving wordt als afmeting 3 x 1.5 mm gegeven. Dit is waarschijnlijk de afmeting van het holotype, want in werkelijkheid stonden Melvill & Ponsonby diverse exemplaren ter beschikking. In hun revisie geven zij als afmeting van het grootste, respectievelijk het kleinste exemplaar 3.93 en 3.4 mm.

In de Pupillidae-verzameling van A.J. Peile, die via de collectie A. Blok, in de molluskenverzameling van de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem terecht is gekomen, bevindt zich eveneens een monster van Pupa tabularis verzameld door R.M. Lightfoot in Kaapstad. Dit monster (HUY 2247) bestaat uit 47 exemplaren; de afmetingen van respectievelijk het grootste en het kleinste volwassen exemplaar zijn 4.1 en 2.8 mm! Het handelt hier niet om paratypen, maar om zogenaamde topotypen. Deze exemplaren bevestigen echter geheel de conclusie van Van Bruggen dat we hier met Lauria cylindracea te maken hebben.

Gibbons (1879: 282) had echter reeds eerder deze Pupa uit Kaapstad als een Europese soort herkend. In juni 1879 vond hij deze soort, die hij Pupa umbilicata Drap. (= Lauria cylindracea, HKM) noemde, overvloedig onder tuinhagen in Kaapstad. Hij vermoedde, dat het hier om een enigszins recente introductie ging, daar hij deze soort daar nooit eerder gevonden had. Hij trof de soort aan in een opvallende associatie: Vallonia pulchella (Müller, 1774), Helix aspersa Müller, 1774 en Oxyxillus cellarius (Müller, 1774), alle immigranten uit Europa!

Ofschoon Pilsbry (1922) het materiaal van Gibbons naar *Lauria dadion* (Benson, 1864) verwijst, plaatst Connolly (1939: 400) het in *Lauria tabularis*, daar *dadion* bijna nooit in een ander cultuur gebracht biotoop voorkomt, terwijl *tabularis* (= *cylindracea*) juist gekarakteriseerd wordt door de aanwezigheid in tuinen en parken.

2. *Lauria cylindracea* op Jamaica?

In de reeds eerder genoemde verzameling van A.J. Peile bevindt zich een monster gedetermineerd als *Lauria grevillei* (Chitty, 1853) met als vindplaats Jamaica (H.U.J. 37622). Helaas bevat het slechts één exemplaar (ex Tomlin), dat echter zonder twijfel tot *Lauria cylindracea* behoort.

Pupa grevillei werd oorspronkelijk beschreven door Chitty (1853: 17) van Jamaica, Newton, St. Andrew Mountains. Henderson (1894: 20) vermeldt de soort van een tweede vindplaats op Jamaica: west van Pt. Antonio. Ofschoon Peile's exemplaar een *Lauria cylindracea* is, kan een studie van de type exemplaren van *Pupa grevillei* slechts uitmaken of dit inderdaad ook een junior synoniem van *Lauria cylindracea* is. Volgens Clench & Turner (1950: 10) bevinden zich syntypen van *Pupa grevillei* in de collectie van het Museum of Comparative Zoology, Harvard University (monster no. 157836).

3. *Lauria cylindracea* in Noord-Amerika en Nieuw-Zeeland.

Volgens Van Bruggen (1991: 21) komt *Lauria cylindracea* ook in de Verenigde Staten voor. De enige mij bekende vermelding van Noord-Amerika stamt echter uit Canada. Holm (1988 en 1991) rapporteerde het voorkomen van deze soort in zijn tuin in Richmond, Brits Columbia, Canada. Daar is *Lauria* hoogstwaarschijnlijk terecht gekomen met bolletjes van *Anemone nemorosa* uit Denemarken.

De soort is ook tot in Nieuw-Zeeland doorgedrongen. Willan (1977) vermeldt *Lauria cylindracea* van een vindplaats in het centrum van de stad Auckland. Volgens Baker (1982: 176) komt zij in die stad nu op diverse lokaliteiten voor.

Dat *Lauria cylindracea* een succesvolle emigrant is, ligt waarschijnlijk aan het feit, dat de soort niet alleen hermaphrodit, maar tevens ovovivipaar is (Steenberg, 1925: 58).

4. *Lauria cylindracea* in Israël.

In het oostelijk deel van het Middellandse-Zeegebied loopt de zuidelijke grens van de natuurlijke verspreiding van *Lauria cylindracea* door het uiterste noorden van Israël. In het verleden kon ik deze soort vermelden van de natuurreservaten Tel Dan en Baniyas (Mienis, 1976: 22), nu kan daar nog een derde vindplaats aan toegevoegd worden: En Goshrim, in het natuurreservaat en nationale park Hurshat Tal. Zij werd daar op 26 juni 1985 voor het eerst vastgesteld (H.U.J. 40501). Deze drie vindplaatsen liggen tamelijk dicht bij elkaar langs riviertjes in Opper Galilea, die iets zuidelijker tezamen de Jordaan vormen.

Dit waterrijke gebied vormt ook de huidige zuidgrens in de Levant van *Carychium minimum* Müller, 1774 en enkele paelearctische *Pisidium*-soorten.

Geraadpleegde literatuur

- BAKER, G.M., 1982. Notes on the introduced terrestrial pulmonata (Gastropoda: Mollusca) of New Zealand. - J. Moll. Stud., 48: 174-181.
- BRUGGEN, A.C. VAN, 1991. Pupa tabularis Melvill & Ponsonby, 1893, a new synonym of Lauria cylindracea (Da Costa, 1778) (Gastropoda Pulmonata: Pupillidae). - Basteria, 55: 21-24.
- CHITTY, E., 1853. Descriptions of thirty supposed new species and varieties of land and fluviatile shells of Jamaica, with observations on some shells already described. - Contributions to Conchology, Kingston, 1 (= 13): 1-19.
- CLENCH, W.J. & R.D. TURNER, 1950. Edward Chitty with a bibliography and a catalogue of his species of Jamaica land mollusks. - Occ. Pap. Mus. Inst. Jamaica, Kingston, 1: 1-13.
- CONNOLLY, M., 1912. A revised reference list of South African non-marine mollusca; with descriptions of new species in the South African Museum. - Ann. S. Afr. Mus., 11 (3): 59-306, pl. 2.
- CONNOLLY, M., 1939. A monographic survey of South African non-marine Mollusca. - Ann. S. Afr. Mus., 33: 1-660.
- GIBBONS, J.S., 1879. Pupa umbilicata Drap., in South Africa. - J. Conch., 2: 282.
- HENDERSON JR., J.B., 1894. List of shells collected in Jamaica. - The Nautilus, 8 (2): 19-24.
- HOLM, G.P., 1988 en 1991. Lauria cylindracea (da Costa) a new introduced species in North America. - Dredgings, Pacific Northwest Shell Club, 28 (6); and - The Papustyla, 1991 (1): 3-4.
- MELVILL, J.C. & J.H. PONSONBY, 1893. Descriptions of thirteen new species of terrestrial mollusca from South Africa. - Ann. & Mag. Nat. Hist., (6) 11: 19-24, pl. 2.
- MELVILL, J.C. & J.H. PONSONBY, 1908. A survey of the species and varieties of Pupa, Draparnaud (Jamina, Risso), occurring in South Africa. - Ann. & Mag. Nat. Hist., (8) 1: 70-86, pls.1-2.
- MIENIS, H.K., 1976. Lauria cylindracea (da Costa, 1778) in Israel. - Levantina, 3: 21-22.
- PILSBRY, H.A., 1922. Pupillidae (Orculinae, Pagodilinae, Acanthinulinae, etc.). - Man. Conch., (2) 27 (105): 1-80. Philadelphia.
- STEENBERG, C.-M., 1925. Études sur l'anatomie et la systématique des Maillets (Fam. Pupillidae s.lat.). Ph.D.-thesis; ook gepubliceerd in - Videnskabelige Meddelelser Dansk Naturhistorisk Forening, 80: 1-211, 34 pls.
- WILLAN, R.C., 1977. The Chrysalis snail (Lauria cylindracea) in New Zealand. - Poirieria, 9: 27-29.

Adres van de schrijver: Henk K. Mienis, Mollusc Collection, Zoological Museum, Berman Building, Hebrew University, 91904 Jerusalem, Israel.